

Gábor Jenő

MUNKÁSSZINJÁTSZÓK NAGYKANIZSÁN

A Fényes Szellők kulturális csoport mozgalmá

(1945-1962)

Az új szelek városunk kulturális életét is élesztik. Az Újjáépítés mellett a kultúra újjáépítéséről is egyre több szó esik. A szimfonikus zenekar, majd a fúvószenekar egyre-másra hallatja hangját, különösen a különböző felvonulások alkalmából, de a pódiumokra is feljutva. Az énekkarok is szép sikereket érnek el.

Az 1940-es évek végén a Gépgyár (később a DKG) Üzemi Bizottsága megbízta Csögör Endre kultúrfelelőst, a gépműhely egyik szakmunkását, hogy kezdeményezze a színjátszó csoport megalakulását. Csögör Endre nem kis akarással hozzáfogott a munkához. Ennek eredményeként **Gáspár Endre**, a DKG dolgozója, aki ismert volt korábbi színpadi szerepléseiről, nem kis rábeszélésre vállalkozott a színjátszó csoport megszervezésére.

Ebben az időben másutt is voltak Nagykanizsán kezdeményezések. Különösen a vasutas kultúrházban adhattak számot jelentős sikerekről, de magában a városban is éledezni kezdett ez a régi hagyomány, a műkedvelő színjátszás. Ez egyebek mellett jó volt arra, hogy játékos formában az arra alkalmasok egy részét bevonja egy olyan művelődési formába, amely ha közvetve is egyéb ismeretek elsajátítására is alkalmas volt. Nem beszélve arról a hatásról, amely a nézőközönség színházi élményeihez vezetett.

A szervezési munka gyorsan haladt, így máris a darabválasztás fontos momentumai kerültek előtérbe. Valami sikeres, kedves darabra gondoltunk,ilyent kerestünk színjátszóink számára. Így esett a választás a *DUDA GYURI (Dondin György)* című akkor a színházakban is játszott vígjátékra. A darabot Pongrácz János rendezte. A szereplőgárda többi tagja is a Gépgyár dolgozóiból rekrutálódott. A darab frenetikus sikert aratott, mert a Gépgyárnak akkor még nem volt kultúrotthona, az Iparos kör nagytermében (később járási-városi könyvtár) került előadásra.

Mivel a Duda Gyuri előadása után Pongrácz János elköltözött Nagykanizsáról, a következő zenés vígjátékot, *Szigligeti Ede Liliomfi-ját* már **Peti János** rendezte. Ez a zenés színmű akkoriban nemcsak a színházakban, filmen is nagy közönségsikert aratott.

A darab bemutatása után már folyamatosabb lett a színjátszó csoport munkája. A nagy siker vonzotta az embereket; a világot jelentő deszkákon szerették volna magukat „megmutatni”. De voltak olyanok is, akik nemes alázattal, a jó ügy iránti szeretetből vállaltak szereplést, még ha az nem is volt főszerep. (Az előadás szereplői voltak: Bálints Károly, Kaposi Tamás, Hosszú József, Szőke István, Zágon Frigyes, Németh István, Peti János, Makó Ica, Kovács Lórándné, Keszlerné...)

Ezt követően egymás után következtek a sikeres bemutatók. Hamarosan Makarenkó *AZ ÚJ EMBER KOVÁ-*

CSA című színjátéka került színpadra, amely az elhagyott gyerekek sorsáról beszélt, bemutatta a Makarenkó által tanított nevelési módszert, a szép szó hatalmát.

Ezután ismét Szigligetihez tértünk vissza. A Liliomfi sikere erre biztatott bennünket. A *CSIKÓS* című népszínművet tanultuk be. A darab mérsékelt sikert aratott.

Eközben Budapest színpadain valami új kezdődött. Már bátrabban nyúltak mai tárgyú, szókimondó darabokhoz. A Vigszínházban bemutatták Solyom László *HOLNAPRA KIDERÜL* című színművét, amely ugyan vígjáték, de a sorok közötti odamondogatással bírálta az ellentmondásos helyzetet, amely az országban uralkodott. A közönség nálunk is tetszéssel fogadta az új darabot, a bátor kezdeményezést.

Ezt követően nagy fába vágta fejszéjét a „társulat”. Bemutattuk *Kálmán Imre* egyik legkedvesebb operettjét, a *MONTMARTREI IBOLYÁ-t*. Ez bizony nagy vállalkozás volt, mert színházi zenekart és megfelelő énekeseket kellett biztosítani. A zenekar egy része ugyan biztosítva volt, de ilyen igényes műhöz mind a vonóskart, mind a fúvósokat ki kellett még egészíteni. **Margitfalvi József** ezt is megoldotta. A hosszú és nehéz próbáknak most is eredménye lett. Az operett fülbemésző melódiai, a színjátszók profikat megszégyenítő alakításai meghozták a várt sikert. (1955. április 2-án, 3-án és 4-én.) A darab szereplői voltak: Grabovszky Henrik, Szőke István, Gazdag Ibolya, Honffy József, Gyimóti Éva, Gáspár Endre, Peti János, Varga István, Gere Tibor.

A zenés operetteknek fontos kelléke a zenekar, ezért a fúvós- és a vonózenekar kiváló muzsikusa Margitfalvi József a DKG vállalati zenekar muzsikusaiból külön kis színházi zenekart hozott össze, melynek én is muzsikusa voltam. Mivel a színjátszó csoport még több zenés darabot, operettet tűzött műsorára, a kis alkalmi színházi zenekar több éven át együtt maradt kedves muzsikustársunk, Margitfalvi József haláláig.

A következőkben sikerült egy olyan színjátszó csoportot összehozni, amely magasan ugrotta azt a mércét, amelyet az amatőr színjátszók maguknak felállítottak. Társrendezésben (*Pongrácz József, Gáspár Endre*) színpadra vitték a világszínpadok egyik legsikeresebb játékát, *SCRIBE EGY POHÁR VÍZ* című roppant szellemes társalgási játékát. Ezt a darabot az egész világon játszották, filmre írták, zenét szereztek hozzá. Előadásunk valóban „színházi előadás” volt, így jellemezte a Népművészeti Intézet referense, aki látta. A bemutatóról szerencsére fennmaradt egy eredeti plakát. Szövege: *KŐOLAJKUTATÓ ÉS FELTÁRÓ VÁLLALAT SZÍNJÁTSZÓ EGYÜTTESE* 1955. december 17-én, 18-án, 19-én és 20-án este 7 órai kezdettel az ERKEL FERENC KULTÚROTTHONBAN bemutatja *SCRIBE: EGY POHÁR VÍZ* című 3 felvonásos vígjátékát. Szereposztás:

Értekes visszaemlékezéseikkel, tanácsaikkal, a birlókukban lévő írásbeli és tárgyi emlékeik rendelkezéseimre bocsátásával elősegítették a visszaemlékezés létrejöttét: Gáspár Endre, Szőke István és Pongrácz József amatőr színjátszók, illetve rendezők. Ezúton is fogadják hálás köszönetemet. (Gábor Jenő)

Királynő: dr. Buzássy Sándorné, Thompson: Faragó István,
 Hercegnő: Malahovszky Éva, Francia követ: Fellegi Ferenc,
 Abigail: Sági Anna Mária, Lady Albemarle: Csobánci Erzsébet,
 Bolingbroke: dr. Buzássy Sándor, Képviselő: Kovács László,
 Mascham: Gáspár Endre,
 Udvarhölgy: Sipos Márta,
Rendezte: Pongrácz József és Gáspár Endre"

A Kálmán operett sikerén felbuzdulva a gépgyári részleg is operettet választott, mégpedig *Szirmai MÁGNÁS MISKA* című 3 felvonásos játékát. Az előadást Peti János állította színpadra, nagy-nagy sikerrel. Szerencsénkre erről is maradt ránk plakát, így megismerhetjük a teljes színjátszó gárdát. Íme:

„A kőolajipari dolgozók színjátszói az Erkel Ferenc kultúrotthonban bemutatják Bakonyi - Szirmai: *MÁGNÁS MISKA* című 3 felvonásos operettét. Zenekarvezető: Margitfalvi József.

Díszlet: GUHO. Tánccokat betanította: Horváth Jenő.
Szereplők:

Korláth gróf: Németh István
 Stefánia, a felesége: Kovács Lórándné
 Rolla, a lányuk: Békei Gyuláné
 Nagymama: Szakálas Tiborné
 Pixi gróf: Orbán József
 Mixi gróf: Tóth József
 Tasziló gróf: Peti János
 Leopold főkomornyik: Gere Tibor
 Baracs István mérnök: Szőke István
 Miska lovász: Jónás Lajos
 Marcsa mosogatólány: Gábor Pék Anni
 gr. Kökösi Arisztid: Dobri Ferenc
 gr. Kökösiné: Tarabó Katalin
 Őrgr. Freidenauer: Angyalosi Károly
 Őrgr. Freidenauerné: Papp Mária
 Rendezte: Peti János"

Az anyagot gyűjtve érdekes véleményt hallottam Pehovics Sándor nyugdíjas fogasztól: „...én láttam a Mágnás Miskát a pécsi színtársulattól és a pesti színházról is. De olyan hatást, olyan élményt egyik sem jelentett számomra, mint Pék Panni Marcsa és Jónás Lajos Miska alakítása. Ezt így tanítani nem lehet. Ezt csak két születt - de nagyon tehetséges - paraszt tudta így alakítani. Előadás közben sokszor azt is elfeledtem, hogy színházban vagyok. Falun éreztem magam Marcsa és Miska társaságában. Ezt az élményt - közel negyven év távlatból - ma sem tudom elfelejteni.”

Másnap a Zalai Hírlapban megjelent az előadás kritikája is. Íme: „A Mágnás Miska Nagykanizsán. A Kőolajipari Gépgyár dolgozóinak színjátszó csoportja zenés darabot választott előadásra. A színházinségben szenvedő kanizsai közönség előtt Bakonyi - Szirmai: Mágnás Miska című operettjét mutatta be - nagy sikerrel. Ötletes, de mértéktartó rendezés, szerencsés kézzel kiválasztott, lelkes, tehetséges színjátszógarda: ezzel jellemezhetnénk egy mondatban az előadást. A szereplők

közül elsőnek Szakálas Tiborné egyszerű, közvetlen, természetes nagymama-alakítását kell megdicsérnünk. Kifogástalan, emlékezetes színészi munka. Jelenetei után sokáig zúgott a taps. Sokat derültünk Orbán Józsefen és Tóth Józsefen, akik barátságukat a színpad deszkáin a mi javunkra kamatoztatták Pixi és Mixi grófok szerepében. Sikerült alakításuk főérdeme: nem vitték túlzásba a tréfát akkor sem, amikor erre szerepük alkalmat adott. Gábor Jenőné és Jónás Lajos, mint Marcsa és Miska különösen a második felvonásban játszottak igen jól. Kellemes énekhangjuk tetézte sikerüket. A szerelmespárt, Rollát és Baracsot Békei Gyuláné és Szőke István alakította kedvesen, rokonszenvesen, de kissé hűvösen. Hangerejük alatta marad ugyan az előbb említett párénál, ez azonban a magasabb fekvésű dallamoknál („Úgy szeretnék boldog lenni...”) véleményünk szerint inkább hasznos volt. Mindenesetre megköszönjük Szőkének, hogy nem akart Sárdit játszani. Kevesebb - többet adott. Németh István és Kovács Lórándné „előkelő” grófi házaspárja híven tükrözte a Korláth-dinasztia korlátoltságát. Peti Jánost Tasziló gróf helyesen felfogott alakítása mellett külön dicséret illeti a színvonalas, minden rosszemlékű „műkedvelősdit” mellőző rendezését.

Mindannyian megérdemelt sikert arattak.” (a-y)

E nagy siker után ismét vígjátékot tanult be a csoport. *Dihovicsnij NÁSZUTAZÁS* című zenés játékát. Ez a darab, mint a címéből is kitűnik, fiatalokkal, tudományos tengeri kutatókkal foglalkozik. Megvoltak hozzá a sikerhez szükséges kellékek: a kedves, bolondos játék, fülbe-mászó melódiák, tengerész egyenruha, együtt volt minden. Ezúttal sem maradt el a siker, mégha sokan az Egy pohár víz sikerét emlegették is.

Egy év után ismét a Gépgyár színeiben mutattuk be *Nicodemi* olasz szerzőtől a *TACSKÓ* című bűbajos vígjátékot, Takács Zsuzsa helybeli gimnazista főszereplésével. Ez az édes-bús történet megindította a könnyeket, eljutott a nézők szívébe is.

A bemutató után egy alkalommal szerepelt színjátszó csoportunk Pécsen egy kulturális seregszemle alkalmával *Remenyik Zsigmond KARD ÉS KOCKA* című kurucvilágban játszódó történelmi játékával.

Ezután tűztük műsorunkra a *PETTYES* című társadalmi drámát. A következők vitték sikerre: Papp Marika, Kovács Anna, Németh István, Kocsis Anna, Peti János, Orbán József, Tarabó Katalin, Pék Pálné, Jónás Lajos, Gáborné Pék Anni, Tóth József és Gere Tibor.

1956. május 20-21-én játszottunk Nagykanizsán és június 12-én Zalaegerszegen *Bródy Sándor: A TANÍTÓNŐ* című színművét. E művel indítottuk színészi útjára *Vári Évát*, később a Pécsi Színház üdvöskjét. A szereposztás:

Tanítónő: Szűcs Judit
 Öreg Nagy: Koronya Ferenc
 ifj. Nagy: Vass János
 Nagyasszony: Rozgonyi Dezsőné
 Tanító: Gumilár Jenő
 Kántor: Jugovics István
 Kántorkisasszony: Gesztenyi Eszter
 Fő úr: dr. Buzássy Sándor

Káplán: Cser László
 Szolgabíró: Vári Ferenc
 Járásorvos: Kárpáti Sebestyén
 Törvénybíró: Filák József
 Bérlő: Berecz Sándor
 Lovászinás: Kovács Ferenc
 Postás: Nagy Lajos
 Komornyik: Csáky Istvánné
 Uray Ida: Vári Éva
 Prímás: Mayerhoffer Frédi
 Rendező: Pongrácz József

1957. május 18., 19., 20., 21-én került előadásra a KPVDSZ színjátszóival G. B. Shaw: *PYGMALION* című vígjátéka Pongrácz József rendezésében. Az előadás sikerét mutatja, hogy négy előadást ért meg telt házzal az alábbi szereposztásban:

Higginsné: Harsányi Etelka
 Higgins tanár: Nagy József
 Doolittle: Bálint Rezső
 Lizi: Vári Éva
 Eysford Hillné: Janda Klára
 Klára: Kőhalmi Marika
 Freddy: Strausz Ferenc
 Pickering ezredes: Schmidt István
 Pearciné: Gergely Mária
 ácsorgó: Faragó István, Pócze János
 Szobalány: Cserjés Éva

1957 őszén Pongrácz József rendezésében jó érzékkel egy ötletes zenés bohózatot: a *SZABIN NŐK ELRABLÁSÁ*-t adták elő parádés szereposztásban, a KPDVDSZ színjátszóival. A sikert leghűbben igazolja a tizenkilenc előadás: 1957. november 23-tól 1958. május elsejéig Nagykanizsán négyszer, Kiskanizsán kétszer, Rigyácon kétszer, Zalaszentbalázson egyszer, Csapin kétszer, Letenyén egyszer, Sandon kétszer, Zalaszentgróton kétszer, Felsőrajkon egyszer, Balatonmagyaródon egyszer és Nován egyszer. Legjobb tudomásunk szerint amatőr színjátszók Nagykanizsán sem ezelőtt, sem ezután még nem értek el tizenkilenc előadást. A műsort saját alkalmi zenekarunk kísérte.

1958. december 7. és 1959. március elseje között Pongrácz József rendező ismét jó érzékkel választott. *Fejér István EGY MARÉK BOLDOGSÁG* című zenés bohózatát Offenbach zenéjével, előadva Nagykanizsán és vidékén tizenegyszer.

Emlékezetes nagy siker volt a következő darab is: *Fejér István BEKÖTÖTT SZEMMEL* című drámája. A sikert igazolja, hogy ötször ismételték az előadást

Úgy látszik az 1959-es év a drámának hódolt, mert Pongrácz József rendezőnk 1959. május 8., 9 és 12-én a KPVDSZ válogatott színjátszóival az *ANNA FRANK NAPLÓJA* című kétfelvonásos drámát vitte színre az alábbi szereposztással:

Ottó Frank: Kerényi István
 Frankné: Gábor Jenőné
 Margot: Szirti Éva
 Anna: Dele Éva
 Van Daan: Orbán József
 Van Daanné: Nardai Rózsi
 Péter: Tóth Antal
 Dussel: Szőke István
 Kraler: Schmidt István
 Miep: Tarabó Katalin

A téma komorsága miatt a színművet nem vitték falvakra.

A két dráma után ismét vidám jelenetek következtek. A *SZÉP KIS FAMILIA* 1959. december 7-e és 1960. február 6-a között hat alkalommal Nagykanizsán, Zalaegerszegen, Zalaszentbalázson, Rigyácon és Letenyén...

A Pettyes társulata (1956)

Egy marék boldogság (1958)
 Szőke István, Gábor Jenőné
 Dinda Gyuláné és Orbán József

Mágnás Miska (1956)
 Jónás Lajos, Tóth József,
 Gábor Jenőné és Orbán József

Mágnás Miska (1956)
 Tóth József és Orbán József

Január 12-én és 13-án került bemutatásra *Molnár Ferenc* OLYMPIA című vígjátéka a Erkel Ferenc Kultúrotthon színjátszói által - Szereposztás:

Plata Ettingen herceg: Schmidt István
 Eugénia, a felesége: Garamvölgyi Andrásné
 Olympia, a leánya: Várhelyi Erzsébet
 Liza grófnő: Keszler József
 Albert gróf: Jónás Lajos
 Krehl rendőrezredes: Rosta János
 Kovács huszárcapitány: Váradi Tibor

1960 nyarán SZÓVAL-DALLAL-MUZSIKAVAL címen vidám, zenés műsorral lepte meg Pongrácz József a közönséget. A felvonultatott szereplők: Dene Éva, Gáborné Pék Panni, Nadrai Rózsi, Tarabó Katalin, Cser László, Dukai Ferenc, Orbán József, Schmidt István, Szőke István. A zenés műsort saját hangszereléssel és betanítással öt főnyi kis szalonzenekarunk kísérte. E műsor öt telt ház előtt került előadásra Nagykanizsán, Nagyrécsén, Fityeházán, Kollátszegen és Mihálydon.

December 17-én és 26-án Pongrácz József a MANDRAGÓRA című három felvonásos vígjátékkal búcsúzott az évtől, ismét válogatott szereplőkkel.

Callimacó: Schmidt István
 Liggurió: Szőke István
 Siró: Dukai Ferenc
 Nícia doktor: Orbán József
 Lukrécia Gáborné: Pék Panni
 Sostrata: Nadrai Rózsi
 Timotea fráter: Cser László

Február 15-e és április elseje között öt előadást ért meg Pongrácz József utolsó rendezésében Molnár Ferenc JÁTÉK A KASTÉLYBEN című vígjátéka.

Ezzel a színművel búcsúztak a színpadtól Pongrácz József rendező és a szereplők. Mivel a távozók helyére újak nem léptek, vége is lett a FÉNYES SZELLŐK legendás munkásszínházi korszakának. A hirtelen fennakadás valódi oka az volt, hogy a Játék a kastélyban próbára ellátogatott *Gungl László*, az akkori városi tanácsbíró, a város kulturális ügyeinek felelőse. Itt Gungl László megütközve jegyezte meg, hogyan lehet Molnár Ferenc művét színpadra vinni, mikor e szerző és műve is a megvetett kispolgári csökevény felfogás tipikus példánya, egyáltalán nem felel meg a szocialista realizmus irányelveinek. Javasolta, hogy e művet azonnal vegyék le a műsorról. Ennek dacára a rendező és a szereplők úgy döntöttek, hogy a művet színre viszik, mivel meg vannak győződve annak művészi értékéről. Így is történt. Ezért viszont Gungl László pártfegyelmet javasolt a rendező ellen. Válaszként a színjátszó kör beszüntette működését.

És ezzel vége lett annak a sikorsorozatnak, amely több mint egy évtizeden keresztül üde színtöltő volt a város kulturális életének. A színjátszó csoport szétesett, tagjai szétszéledtek. Az új hullám: az irodalmi színpad műfaja már nem mozgatta meg a színjátszók fantáziáját. Ez a műfaj rendkívüli egyéni felkészültséget, művészi vénát kíván, így a szürke eminenciásokra már nem volt szükség, nem találták a lehetőséget vonzónak. Hamarosan dugába is dőlt az új vállalkozás, maga alá temetve azt a színjátszó mozgalmat, amely egy évszázadon keresztül összekötő kapocs volt a színpad és a nézőközönség között, amely társadalmi igényt elégített ki. Sajnos, ez a mozgalom egyes erőtlen próbálkozásaitól eltekintve még napjainkban is Csipkerózsika-álmát alussza, úgy tűnik, mindörökre.

Írásának közlésével búcsúzzunk elhunyt szerzőnktől. (A szerk.)

Mágnás Miska
 Gáborné Pék Anna és Jónás Lajos

Mágnás Miska
 Békai Gyuláné és Szőke István